

rights and its encumbrances”, in which it is established the possibility of cancellation of a decision on the state registration of rights based on a court judgment and the cancellation of records on the state registration of rights (paragraph 2 of Article 26 of the Law). Such a method of protection corresponds to the method of protection of civil rights and interests, provided by paragraph 10 of Part 2 of Art. 16 of the Civil Code of Ukraine.

It is substantiated that “derivative” claims should include such element as the basis of the claim, that is, the circumstances, which will justify the illegality of the activities of the state registrar regarding the state registration of property rights on real estate, the dispute of which is the subject of “basic” claims. Moreover, the right to present (the ability to file) such “derivative” claims must be provided by law in specific legal relationships. If the “derivative” claims do not contain an independent reason and/or subject of the claim, then such claims are not lawsuits, although they are addressed to the state bodies of registration of property rights to real estate.

It is concluded that when “derivative” claims cannot act as an independent way of protection of civil rights on property, but there is a need for a court judgment to indicate for certain registration actions, it is considered appropriate to make such an indication in the resolution part of the court judgment as an establishing of a procedure for the enforcement of the judgment in part of the main claim for civil rights on property.

Keywords: civil proceedings, lawsuit, derivative claims, protection methods, property right, proprietary rights, property, procedure for execution of a court judgment, legal civil disputes.

УДК 347.91

Недоліки Цивільного процесуального кодексу України в аспекті судового захисту трудових прав

О. С. Босва,
кандидат юридичних наук,
суддя господарського суду
Запорізької області

Висвітлені деякі недоліки Цивільного процесуального кодексу України в аспекті судового захисту трудових прав. Наголошено, що, не зважаючи на приведення процесуального законодавства України у відповідність до конституційних положень та європейських стандартів, деякі положення ЦПК України в новій редакції певним чином обмежують права працівників на судовий захист, а саме: стосовно нормативного закріплення спрощеного порядку розгляду справ, що виникають з трудових відносин. З метою здійснення ефективного захисту трудових прав, запропоновано зміни до Цивільного процесуального кодексу України.

Ключові слова: трудові відносини, трудові права, спрощене позовне провадження, судовий захист, розгляд справи.

© Босва Олена Сергіївна – кандидат юридичних наук, суддя Господарського суду Запорізької області

Боева Е. С. Недостатки Гражданского процессуального кодекса Украины в аспекте судебной защиты трудовых прав

Освещены некоторые недостатки Гражданского процессуального кодекса Украины (ГПК Украины) в аспекте судебной защиты трудовых прав. Акцентируется на том, что, несмотря на приведение процессуального законодательства Украины в соответствие с конституционными положениями и европейскими стандартами, некоторые нормы ГПК Украины в новой редакции определенным образом ограничивают права работников на судебную защиту, а именно: относительно нормативного закрепления упрощенного порядка рассмотрения дел, возникающих из трудовых отношений. С целью осуществления эффективной защиты трудовых прав, предложены изменения к Гражданскому процессуальному кодексу Украины.

Ключевые слова: трудовые отношения, трудовые права, упрощенное исковое производство, судебная защита, рассмотрение дела.

Boieva Olena. The drawbacks of the Civil procedure code of Ukraine (CPC of Ukraine) in terms of labor rights

The article highlights some of the drawbacks of the current Civil Procedure Code of Ukraine (CPC of Ukraine) in terms of labor rights protection. It is stressed that, despite the alignment of the procedural legislation of Ukraine with the constitutional provisions and European standards, some of the provisions of the Civil Procedure Code of Ukraine in the new wording limit the rights of employees to judicial protection in a particular way, namely: in relation to the normative consolidation of the simplified proceeding order of cases which arise out of labor relationships. In order to execute effective protection of labor rights, amendments to the existing Civil Procedure Code of Ukraine were proposed.

Keywords: labor relationships, labor rights, simplified proceeding, judicial protection, case proceeding.

Демократична, правова держава, якою згідно із ст. 1 Конституції є Україна, не може розвиватися без дотримання законності та без реформування національної правової системи.

Одним із найважливіших, життєво необхідним та конституційно закріпленим (за змістом частин 1, 4 - 7 статті 43 Конституції України) є право кожного на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується, а відтак, питання захисту трудових прав посідають важливе місце в системі захисту прав і свобод людини.

Питання захисту трудових прав були предметом наукових досліджень Н.Б. Болотіної, В. С. Венедиктова, В.В. Жернакова, І.В. Зуба, М. І. Іншина, І. П. Лаврінчука, О.М. Обушенка, П. Д. Пилипенка, С. М. Прилипка, В.Г. Ротаня, Н. М. Хуторян, Г. І. Чанишевої, В.І. Щербини, О. М. Ярошенка та ін.

За роки незалежності в Українській державі фактично сформувалася система захисту трудових прав, основними складовими якої можна назвати: самозахист працівника в разі порушення його трудових прав; позасудове

вирішення трудових конфліктів, спорів (колективних та індивідуальних); судовий захист порушених трудових прав та інтересів. Як відомо, у трудовому законодавстві України відсутній спеціальний процесуальний інститут щодо врегулювання питань, пов'язаних з реалізацією права на судовий захист. Зокрема, це стосується неоднозначності та нечіткості критеріїв визначення судової юрисдикції при розгляді трудових спорів.

До набрання чинності відповідними процесуальними кодексами у новій редакції (в редакції Закону № 2147-VIII від 03.10.2017) при розгляді трудових спорів мали місце непоодинокі випадки помилкового визначення судової юрисдикції, оскільки трудові спори відповідно до предмета відносин (або предмета спору), суб'єктного складу, характеру відносин можуть розглядатися в порядку як ЦПК України, так і КАС України та ГПК України.

Неправильне визначення судової юрисдикції призводить до скасування судових рішень при апеляційному чи касаційному перегляді – із закриттям провадження у справі. Це є негативним явищем, оскільки порушуються права позивача, який вимушений знову звертатися за правовою допомогою, складати та подавати до суду належної юрисдикції нову позовну заяву. Строки розгляду трудового спору за таких обставин фактично виходять за межі розумного¹.

У працях таких науковців, як Н. Б. Болотіна, В. С. Венедиктов, С.В. Венедіков, В.В. Жернаков, І.В. Зуб, М. І. Іншин, В.Г. Ротань, П. М. Рабінович, Н. М. Хуторян, Г. І. Чанишева, В.І. Щербина, О. М. Ярошенко, та в дисертаційних дослідженнях І. В. Дашутіна, В.О.Кабанця, І.В. Лагутіної, В.Ю. Поплавського, І.Ф.Шелеп, О.В. Яснолобова висвітлювалися питання визначення або розмежування юрисдикції судів у сфері захисту трудових прав.

Майже всі автори вважали процесуальне законодавство недосконалим з питань визначення та розмежування судової юрисдикції або щодо співвідношення понять «юрисдикція», «підвідомчість», «компетенція».

Автором цієї статті протягом 2016-2017 років у наукових дослідженнях неодноразово приділялася увага недосконалості вітчизняного процесуального законодавства в сфері судового захисту трудових прав та пропонувалися певні

¹ Боева О.С. Поняття судової юрисдикції та критерії її визначення в контексті захисту трудових прав // Национальный юридический журнал: теория и практика. «Jurnalul juridic national: Teorie si practica». 2016. № 6(22). С. 93-96.

зміни та доповнення до чинних на той період часу процесуальних кодексів².

У ході судової реформи Верховною Радою України були прийняті ЦПК України, ГПК України, КАС України в редакції Закону України № 2147-VIII від 03.10.2017 (с наступними змінами), які за своєю структурою є схожими, а головне – мають тотожні за змістом глави щодо визначення юрисдикції, виключаючи тим самим розбіжності у визначеннях юрисдикції або підвідомчості, як це мало місце до прийняття цих кодексів у новій редакції³.

Так, у вказаних процесуальних кодексах у Главі 2 Розділу I має місце визначення предметної та суб'єктної юрисдикції (§ 1), інстанційної юрисдикції (§ 2) та територіальної юрисдикції (підсудності) (§ 3), що, безсумнівно, є позитивним кроком на шляху правової інтеграції.

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що, не зважаючи на приведення процесуального законодавства України у відповідність до конституційних положень та європейських стандартів, деякі положення ЦПК України в редакції Закону № 2147-VIII від 03.10.2017 певним чином обмежують права працівників на судовий захист.

Так, згідно із частиною 4 статті 19 ЦПК України спрощене позовне провадження призначене для розгляду малозначних справ, справ, що виникають з трудових відносин, справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи⁴.

Відповідно до вимог частини 1 статті 274 ЦПК України у порядку спрощеного позовного провадження розглядаються справи: 1) малозначні; 2) що виникають з трудових відносин.

² *Боева О.С.* До питання усунення негативних наслідків неправильного визначення судової юрисдикції під час розгляду трудових спорів у порядку цивільного судочинства // Науковий збірник «Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції»; Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. 2016. № 6. С. 46-50; *Боева О.С.* Неправильне визначення судової юрисдикції при розгляді трудових спорів в порядку КАС України: негативні наслідки та шляхи їх усунення // Судова апеляція. Київ: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2016. № 4 (45). С. 96-104; *Боева О.С.* Деякі аспекти розмежування судових юрисдикцій при захисті трудових прав // Держава і право: зб. наук. праць. Серія Юридичні науки. 2017. Вип 75. С. 251-262; *Боева О.С.* Юрисдикція та підвідомчість в господарському судочинстві в аспекті захисту трудових прав // Науковий вісник публічного та приватного права: зб. наук. праць. 2017. Вип. 1. С. 75-81.

³ *Цивільний процесуальний кодекс України № 1618-IV* від 18 березня 2004 року; в редакції Закону № 2147-VIII від 03.10.2017 // ВВР України. 2017. № 48. Ст.436 (Із змінами, внесеними згідно із Законами № 2229-VIII від 07.12.2017; № 2234-VIII від 07.12.2017; № 2268-VIII від 18.01.2018); *Господарський процесуальний кодекс України № 1798-XII*, 06.11.1991, Кодекс України, Верховна Рада України - в редакції Закону № 2147-VIII від 03.10.2017 // ВВР України. 2017. № 48. Ст.436 (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2234-VIII від 07.12.2017); *Кодекс адміністративного судочинства України № 2747-IV*, 06.07.2005 // Кодекс України; Верховна Рада України; в редакції Закону № 2147-VIII від 03.10.2017 // ВВР України. 2017. № 48. Ст.436 (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2234-VIII від 07.12.2017).

⁴ *Цивільний процесуальний кодекс України № 1618-IV* від 18 березня 2004 року; в редакції Закону № 2147-VIII від 03.10.2017 // ВВР України. 2017. № 48. Ст.436 (Із змінами, внесеними згідно із Законами № 2229-VIII від 07.12.2017; № 2234-VIII від 07.12.2017).

На перший погляд, нормативне закріплення спрощеного порядку розгляду справ, що виникають з трудових правовідносин (тобто трудових спорів), має сприяти розгляду таких спорів у найкоротші строки, що є однією із важливих засад здійснення судового захисту трудових прав. У разі розгляду нескладних справ, що виникають з трудових правовідносин, їх розгляд у порядку спрощеного позовного провадження є виправданим та не порушуватиме права працівників.

Проте, якщо подано позов про відшкодування матеріальної та моральної шкоди в зв'язку з каліцтвом, втратою професійної здатності, спричиненням професійного захворювання тощо, розгляд таких справ у порядку спрощеного позовного провадження апріорі буде дискримінаційним щодо загальноприйнятих засад захисту трудових прав. Адже в таких справах дуже часто існує потреба проведення експертиз, витребування додаткових доказів, що неможливо здійснити в разі розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження.

Також непростими є справи за позовами працівників про визнання незаконним переведення на іншу роботу, звільнення (або відсторонення), поновлення на роботі, особливо у випадках, передбачених пунктами 2, 3, 7, 11 частини 1 статті 40 КЗпП України та частинами 1, 2 статті 41 КЗпП України⁵. Із судової практики попередніх років вбачається, що за таких обставин слід не тільки перевіряти обставини справи, досліджувати такі докази, як показання сторін та свідків, котрих можна допитати при розгляді справи в порядку спрощеного позовного провадження, як це передбачено частиною 8 статті 279 ЦПК України, але й призначати певні експертизи, допити експертів тощо, а такі процесуальні дії можна вчиняти лише при розгляді справи в порядку загального позовного провадження⁶.

Нагадаємо, що протягом майже століття Міжнародна організація праці (МОП) проводить всі можливі заходи щодо захисту трудових прав та виступає проти дискримінації найманих працівників. Законодавство більшості держав поступово розширює обсяг підстав для звернення працівників до суду, навіть посиляючись на те, що гарантування захисту працівників від дискримінації роботодавцем є обов'язком держави, який будується не на декларативних нормах, а на положеннях законодавства про можливість судового захисту прав працівників, які зазнали дискримінації⁷.

⁵ Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

⁶ Цивільний процесуальний кодекс України № 1618-IV від 18 березня 2004 року; в редакції Закону № 2147-VIII від 03.10.2017 // ВВР України. 2017. № 48. Ст.436 (Із змінами, внесеними згідно із Законами № 2229-VIII від 07.12.2017; № 2234-VIII від 07.12.2017

⁷ Федоришин П.І. Конституційні засади захисту прав людини і громадянина та міжнародна практика // Право України. 2001. № 3. С. 48.

Аналізуючи положення частини 4 статті 19 ЦПК та частини 1 статті 274 ЦПК України⁸, можна дійти висновку, що у трудових спорах позивач (працівник, права якого порушено) взагалі приречений на неповний та необ'єктивний розгляд своєї справи, оскільки справи, що виникають з трудових відносин відповідно до вимог вищевказаних норм процесуального права, розглядаються лише у порядку спрощеного позовного провадження. Нормами ЦПК України не передбачено право позивача в трудовому спорі подавати клопотання (заяву) про розгляд справи за правилами загального позовного провадження, а відтак працівник, права якого порушено, позбавлений також можливості заявляти клопотання щодо призначення відповідної експертизи, витребування або забезпечення необхідних доказів, оскільки він в силу свого підлеглого положення та юридичної необізнаності не може мати певних документів або їх копій, які є в розпорядженні відповідача (роботодавця).

Також суд, навіть за наявності клопотання (заяви) відповідача із запереченням проти розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження, не може по справах, що виникають з трудових відносин, постановити ухвалу про розгляд справи за правилами загального позовного провадження, оскільки це прямо заборонено положеннями ч. 7 ст. 277 ЦПК України.

З огляду на те, що трудові спори (тобто справи, що виникають з трудових відносин) розглядаються також у порядку КАС України - за п. 2 ч. 1 ст. 19 та ГПК України – згідно п. 8 ч. 1 ст. 20, але в цих процесуальних кодексах відсутні посилання на те, що такі спори мають розглядатися лише в порядку спрощеного провадження, вважаємо за доцільне за аналогією з КАС України та ГПК України внести наступні зміни до ЦПК України:

1. Частину 4 статті 19 ЦПК України викласти в такій редакції: «Спрощене позовне провадження призначене для розгляду малозначних справ, справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи».

2. Частину 1 статті 274 ЦПК України викласти в такій редакції: «У порядку спрощеного позовного провадження розглядаються малозначні справи, справи незначної складності та інші справи, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи».

Такі зміни мають за мету здійснення ефективного захисту трудових прав, оскільки виключення з відповідних статей ЦПК України посилання стосовно

⁸ Цивільний процесуальний кодекс України № 1618-IV від 18 березня 2004 року; в редакції Закону № 2147-VIII від 03.10.2017 // ВВР України. 2017. № 48. Ст.436 (із змінами, внесеними згідно із Законами № 2229-VIII від 07.12.2017; № 2234-VIII від 07.12.2017

розгляду справ, що виникають з трудових відносин, у порядку спрощеного позовного провадження, сприятимуть розширенню процесуальних прав працівників (позивачів у трудових спорах) та забезпечуватимуть право кожного на справедливий і публічний розгляд його справи впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, гарантоване статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод⁹.

Крім того, такі зміни даватимуть суду можливість визначитися, чи слід розглядати трудовий спір у порядку спрощеного або загального позовного провадження – виходячи зі змісту частини 3 статті 274 ЦПК України та враховуючи також пріоритет швидкого вирішення справи (згідно із частиною 4 статті 19 ЦПК України).

Boieva Olena. The drawbacks of the Civil procedure code of Ukraine (CPC of Ukraine) in terms of labor rights

It is emphasized that despite the alignment of the procedural legislation of Ukraine with the constitutional provisions and European standards, bearing in mind cases of unequal understanding by the European Court of Human Rights of the concepts of “jurisdiction”, “affiliation” and “competence”, which were previously inherent in the procedural legislation of our state, some of the provisions of the Civil Procedure Code of Ukraine in the new wording limit the rights of employees to judicial protection in a particular way.

Thus, according to part 4 of article 19 of the Civil Procedure Code of Ukraine, simplified proceedings are intended for the proceeding of minor cases, cases which arise out of labor relationships, cases of negligible complexity and other cases the priority of which is a quick case resolution.

According to the requirements of part 1 of article 274 of the Civil Procedure Code of Ukraine, the following cases are heard in the order of simplified proceeding: 1) minor cases; 2) cases arising out of labor relationships.

At a first glance, the normative consolidation of the simplified proceeding of cases which arise out of labor relationships (i.e. labor disputes) should facilitate the proceeding of such disputes within the shortest possible term which is one of the important principles for the judicial protection of labor rights. In the instance of proceeding of simple cases which arise out of labor relationships, their hearing in the form of simplified proceeding is justified and will not violate the rights of employees.

However, if a claim is filed for compensation for material and non-pecuniary damage in connection with an injury, loss of professional capacity, occupational disease, etc., proceeding of such cases in the form of simplified proceeding will be priori discriminatory in relation to the generally accepted principles of labor rights protection, since in such cases there is very often a need for expert examinations, requisitioning for additional evidence which cannot be carried out in the instance of proceeding of the case in the form of a simplified proceeding. There are also very complicated cases of employees' claims for the recognition of illegal transfer to another job, dismissal (or removal), renewal at work.

⁹ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 04 листопада 1950 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004

Taking into account the above-mentioned, amendments to the existing Civil Procedure Code of Ukraine are proposed. The abovementioned amendments are aimed at the effective protection of labor rights, since the exclusion from the relevant articles of the existing Civil Procedure Code of Ukraine in relation to proceeding of cases which arise out of labor relationships in the form of simplified proceeding will facilitate the extension of procedural rights of employees (plaintiffs in labor disputes) and will ensure the right for everyone to a fair and public proceeding of their cases within a reasonable term by an independent and impartial court established by law, guaranteed by article 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

Keywords: labor relationships, labor rights, simplified proceeding, judicial protection, case proceeding.

УДК 347.65/.68

Суб'єкти інституту відумерлості спадщини

К. П. Гуменюк,

суддя Вінницького міського суду Вінницької області

Визначено суб'єктів інституту відумерлості спадщини. Запропоновано до суб'єктів інституту відумерлості спадщини відносити: набувача права власності на відумерле майно (територіальна громада); суб'єктів управління відумерлою спадщиною (установника управління та управителя); суб'єктів звернення із заявою про визнання спадщини відумерлою (органи місцевого самоврядування; кредитор спадкодавця; власники або користувачі суміжних земельних ділянок); допоміжних суб'єктів (суд, нотаріуса); заінтересованих суб'єктів (спадкоємці, в які заявили свої вимоги після визнання спадщини відумерлою).

Ключові слова: спадщина, суб'єкти, відумерлість спадщини, спадщина, учасники, правовідносини, територіальна громада, набувач, управитель.

Гуменюк К. П. Субъекты института выморочного наследства

Определены субъекты института выморочного имущества. Предложено к субъектам института выморочного имущества относить: приобретателя права собственности на выморочное имущество (территориальная община); субъектов управления выморочным наследством (учредитель управления и управляющий); субъектов обращения с заявлением о признании наследства выморочным (органы местного самоуправления; кредитор наследодателя; владельцы или пользователи смежных земельных участков); вспомогательных субъектов (суд, нотариуса); заинтересованных субъектов (наследников, которые заявили свои требования после признания наследства выморочным).

Ключевые слова: наследство, субъекты, выморочное наследств, участники, правоотношения, территориальная община, приобретатель, управляющий. (the founder of

© Гуменюк Костянтин Петрович – суддя Вінницького міського суду Вінницької області